

ORGANISME VAN HET KWARTAAL (43)

De kleine watersalamander

In Nederland komen vier soorten watersalamanders voor. Ondanks hun naam leven ze het grootste deel van het jaar op het land, alleen in het voorjaar en in het begin van de zomer vinden we ze in het water. We kijken ditmaal naar de meest algemene soort van deze groep, de Kleine watersalamander of *Triturus vulgaris*. Met ongeveer 10 centimeter lengte is het de kleinste salamander in ons kikkerland. Van hun leven op het land is maar weinig bekend. Ze leven dan waarschijnlijk onder de beschutting van struikgewas en voeden zich met kleine diertjes die ze op de grond vinden. Door hun egaal bruine kleur vallen ze dan nauwelijks op, maar in het vroege voorjaar verandert dat. Dan trekken ze vanaf de maand maart, net als de padden, naar de poelen, sloten en niet al te hard stromende beken om zich voort te planten. De mannetjes krijgen in die tijd een imponerende kam over hun rug en staart; hun lichaam wordt veel lichter van kleur, met veel donkere vlekken. De buik wordt fel oranje, met zwarte en soms blauwachtige vlekken.

Het paringsritueel is ingewikkeld en kan alleen in stilstaand water gebeuren. De partners raken elkaar haast niet aan en ze zien slecht, dus ze moeten alles vooral op de geur doen. Als een salamandermannetje eenmaal een vrouwtje heeft gevonden, stelt hij zich voor haar op, waarbij hij zijn lichaam dubbelvouwt. Met zijn staart begint hij dan te wapperen in de richting van het vrouwtje, waarschijnlijk om geurprikkels over te brengen. Als het vrouwtje haar partner eenmaal goedgekeurd heeft, volgt zij hem, lopend over de bodem. Het mannetje zet dan een glazig kegeltje op de bodem af; het vrouwtje kruipt daar overheen en neemt het kegeltje op in een speciale holte in haar buik voor de bevruchting. Even later laat het vrouwtje het kegeltje ergens achter.

Kleine watersalamander, een knaloranje exemplaar uit een wetering in de omgeving van Deventer.

Foto: Maarten Zonderwijk, 1996.

De eitjes worden niet zoals bij kikkers in grote klompen afgezet, maar één voor één afgezet tussen de waterplanten. Daarbij pakt het samandervrouwtje een goed buigbaar blaadje tussen de achterpootjes om dit dubbel te vouwen. In de vouw van het blad legt ze dan één ei, waarna ze nog een poosje stil blijft zitten. Dit doet zij om de kleefstof om het eitje goed te laten harden en aan de waterplant te laten hechten. Zo is elk vrouwtje een paar weken bezig, om in totaal zo'n 50 tot 300 eieren tussen de waterplanten verstoppert.

Na de periode van het eileggen verdwijnen de volwassen salamanders meestal uit het water. Dat is misschien ook wel zo goed, omdat ze anders hun eigen kroost zouden kunnen opeten. De eitjes komen na twee tot vier weken uit, afhankelijk van de watertemperatuur. Eerst lijken het net kikkervisjes, maar al snel zien ze er uit als mini salamandertjes, met opvallende uitwendige kieuwen. Ze eten alles wat hun voor de neus komt en wat beweegt, zelfs veel te grote insecten proberen ze naar binnen te werken. Zelf hebben ze echter ook heel wat gevaar te duchten van roofdieren onder water, zoals de larven van waterroofkevers. Na ongeveer vijf weken ondergaan de salamandertjes een gedaanteverwisseling. Hun huid wordt droger en de kieuwen worden vervangen door inwendige longen. Uiteindelijk kruipt ze dan aan land om het leven van hun ouders te gaan leiden.

Als ze zich na een jaar of twee zelf willen gaan voortplanten, zoeken ze niet hun eigen poel op, maar trekken ze juist verder weg naar nieuwe poelen. Heeft een jonge salamander eenmaal een geschikte voortplantingsplek, dan blijft hij dat daarna elk voorjaar weer opzoeken. Op deze manier kan de Kleine watersalamander steeds nieuwe gebieden koloniseren en kan hij zich goed aanpassen aan veranderingen in de omgeving en ingrepen door de mens. Het gaat dan ook gelukkig goed met de Kleine watersalamander in Nederland en geïnteresseerde kijkers hebben in het voorjaar een goede kans om ze tegen de avond te zien zwemmen. Daarbij moet men er trouwens op verdacht zijn dat ze soms hele afwijkende kleuren hebben. Dat kan omdat ze meerdere pigmentkleuren in hun huid hebben, die samen de uiteindelijke kleur bepalen. Als er in de verhouding tussen die pigmenten eens wat scheef gaat: vind dan pikzwarte, blauwachtige of zelfs knaloranje salamanders tussen hun gewone soortgenoten. Een vreemd gezicht, maar dit verschijnsel komt ook bij sommige kikkers voor en vermoedelijk hebben de dieren er zelf geen last van.

*Maarten Zonderwijk,
Deventer*